

Virtavesien hoitoyhdistys Virho ry

10.11.2020

www.virho.fi

facebook.com/Virho

twitter.com/Virhory

instagram.com/virho_ry

Kaupunkiympäristön toimiala
 Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu
 Jaakko Heinonen jaakko.heinonen@hel.fi
 puh 09 310 27839
 PL 58215 00099 HELSINGIN KAUPUNKI

Mielipide Vanhankaupunginkosken itähaaran kunnostussuunnitelmasta.

1. Ainoa kalojen kaikki nousu- ja laskeutumisongelmat poistava ratkaisu Vanhankaupunginkoskella on se, että länsihaaran voimalaitospato puretaan.

Ainoa kalojen kaikki nousu- ja laskeutumisongelmat poistava ratkaisu Vanhankaupunginkoskella on se, että länsihaaran voimalaitospato puretaan ja sinne rakennetaan toimiva nousu- ja laskeutumisuoja, josta kalat pääsevät nousemaan terveinä 14 kunnan alueella virtaavan Vantaanjoen vesistön kutupaikoille ja vaeltamaan joesta takaisin mereen.

2. Millaisia ongelmia Vanhankaupunginkoskelle jää, vaikka itähaara kunnostetaan.

Parhaitenkin onnistunut itähaaran kunnostus jättää Vanhankaupunginkoskelle ongelmaksi sen, että länsihaarasta nousua yrittävät kalat hyppivät päin patoa ja kallioita, jolloin ne loukkaantuvat ja kuolevat ja ovat pitkään kovan kalastuspaineen alaisena Vanhankaupunginkosken suvannossa, jossa niitä tartutetaan vieheisiin, jolloin ne voivat joutua saaliiksi, tai haavoittuvat. Ongelmaksi jää myös se, että loppusyksyllä, talvella ja keväällä kudulta palaavia talvikoita ui padon yli ja ne putoavat alla oleville kallioille, loukkaantuvat ja kuolevat. Samoin tapahtuu keväällä joelta mereen vaeltaville smolteille.

3. Kommentteja itähaaran kunnostussuunnitelmaan.

Suunnitelman mukaan nykyään Vanhankaupunginkoskella on 70 päivää vuodessa, jolloin vettä ei tule yli padosta, eikä se houkuttele kaloja hyppimään länsihaaraan. Suunnitelman mukaan itä- ja länsihaaran välisiä virtaamasuhteita muutetaan kunnostuksella niin, että kunnostuksen jälkeen siellä on 140 päivää vuodessa, jolloin vettä ei tule yli padosta, eikä se houkuttele kaloja hyppimään länsihaaraan. Vaikka muutos näyttää lukuina isolta, se ei kuitenkaan muuta käytännössä kovinkaan paljon padon ylivirtauspäivien lukumäärää kalojen kannalta tärkeisiin aikoihin, koska jäljelle jäävät 225 ylivirtauspäivää sijoittuvat normaalisti juuri loppukesään ja syksyyn, jolloin kaloja on paljon nousemassa Vantaanjokeen, loppusyksyyn, talveen ja kevääseen, jolloin talvikot palaavat kutuvaellukselta mereen, sekä kevääseen, jolloin smoltit kevättulvan aikana vaeltavat joelta mereen.

Suunnitelman mukaan ensisijaisena tavoitteena on siian nousun mahdollistaminen ja sitä tavoitellaan louhimalla 280 m pitkä nousu-uoma, jonka pituuskaltevuus on 2 %. Helsingillä ei kuitenkaan ole mitään tutkimusperustetta, että juuri tuo 2 % pituuskaltevuus on sellaisenaan riittävä siian nousulle ja varsinkaan ilman kivikkoista pohjaa. Yleisesti kuitenkin tiedetään, että siika on erittäin huono nousija.

Suunnitelmassa kerrotaan, että ” ***Suunnitelman tavoitteena on ensisijaisesti mahdollistaa siian nousu. Lisäksi kunnostuksella pyritään parantamaan myös lohikalojen sekä muiden kalojen mahdollisuuksia liikkua sekä ylä- että alavirtaan. Itähaaraan louhitaan noin 280 m pitkä pituuskaltevuudeltaan 2 % nousu-uoma. Nousu-uoman tasaisen pohjan leveys on 1,5 m ja reunojen kaltevuus 2:1. Uomaan jätetään louhinnassa noin 0,5 m korkeita väliseiniä 5-10 m välein. Väliseiniin louhitaan pystyrako pohjaan tai lähes pohjaan.***” Em. kuvauksen mukainen järjestely auttaa mahdollisesti nykyäänkin jokeen nousevia lohia ja taimenia, mutta ei välttämättä siikoja.

Esim. Merikarvianjoen Lankoskella on kohtalaisen vuolas koski, josta siiat kuitenkin pystyvät nousemaan, mutta merkille pantavaa on se, että siellä on leveä uoma, jossa on erittäin paljon kiviä, joiden suojissa siioille jää lähes lukemattomia suojapaikkoja ja nousureittivaihtoehtoja eri virtaamilla. Mahdollisesti siikojen nousu onnistuu Merikarvianjoella suurelta osin juuri erittäin kivisen kosken tarjoamien lukemattomien suojapaikkojen ja nousureittivaihtoehtojen takia. Vastaavanlainen kivinen koski on myös Tornionjoen Kukkolankoskella oleva suuri vuolas koski, josta myös siiat nousevat kovasta virtauksesta huolimatta mahdollisesti juuri suojaa antavan kivikon ansiosta. Suunnitelman mukaan Vanhankaupunginkosken itähaaraan on tulossa vain yksi ainoa rännimäinen nousu-uoma, jossa ei ole kivikkoisen kosken antamaa suojaa ja sen monia nousuvaihtoehtoja. Jos tuo yksi ainoa ränni ei toimi, siiat eivät nouse Vantaanjokeen.

4. Kunnostustyön ajankohta.

Helsinki ei vielä osaa sanoa kuinka pitkään kunnostus kestää. Työn kesto pitäisi tarkasti määritellä ja sitten sijoittaa työ kalojen kannalta mahdollisimman vähän vahingolliseen aikaan. Kuitenkaan sellaista työn suorittamisen ajankohtaa ei ole olemassakaan, jolloin siitä ei olisi haittaa kaloille.

Työssä on monia vaiheita, joista ei vielä ole mitään suunnitelmaa. Aluksi pitää rakentaa työpato itähaaran yläpään. Sitten pitää tehdä ajotiet itähaaran uomaan, jotta louhittua materiaalia pystytään siirtämään. Sitten varsinainen louhinta. Louhinnan jälkeen ajotiet ja työpato pitää purkaa. Työtä on paljon ja se vie paljon aikaa ja koko työn ajan tuhoutuu Vantaanjoen vesistön vaelluskaloja kunnostustyön takia.

Työpadon rakentaminen voidaan aloittaa aikaisintaan marraskuun lopussa/joulukuussa, kun taimenten ja lohien kutunousu on päättynyt ja itähaara voidaan sen puolesta sulkea. Kun itähaara suljetaan työpadolla, parhaillaan joelta mereen palaavat talvikkotaimenet ja –lohet eivät pääse joesta merelle enää muuta reittiä kuin länsihaaran padon yli uimalla, jolloin niitä putoaa padon alla oleville kallioille, loukkaantuu ja kuolee. Tämä itähaaran suljettuna oleminen voi aiheuttaa paljon tuhoa joesta mereen palaaville talvikkotaimenille ja –lohille. Talvikoiden laaja tuhoutuminen taas voi aiheuttaa Vantaanjoen vesistön meritaimenkannalle pahan taantuman, mikä näkyy tulevien vuosien pienempänä nousukalamääränä ja se taas pienempänä poikasmääränä joessa. On myös syytä muistaa, että villi meritaimen on Suomen eläinlajien uhanalaisuusluokituksen mukaan **erittäin uhanalainen** ja tällaisia villejä meritaimenia palaa runsaasti kutuvaellukselta mereen syksyllä, talvella ja keväällä varsinkin Vantaanjoen yläjuoksulta.

Viimeistään kunnostustyön pitää olla valmis ja itähaaran avoinna kalojen kululle maaliskuun lopussa, jotta huhtikuussa kevättulvien myötä alkava smolttien vaellus joelta mereen tapahtuu edes osittain turvallisesti itähaaran kalatien kautta, eikä padon yli.

Toukokuun lopussa/kesäkuun alussa alkaa ensimmäisten luonnonkudusta peräisin olevien yläjuoksun meritaimenten nousu jokeen, jolloin itähaaran pitää olla hyvässä nousukunnossa.

5. Työpadon paikka

Helsinki rakensi itähaaraan talvella 1999/2000 kivikasoja, jotta vettä ohjautuisi enemmän länsihaaran voimalaitokseen itähaaran kalatien kustannuksella. Näistä

kivikasoista varsinkin ylin rajoittaa veden virtausta itähaaraan. Tämä itähaaran ja länsihaaran virtaussuhteiden muuttaminen oli vastoin Uudenmaan ympäristökeskuksen (nykyään Ely-keskus) antamaa lausuntoa, jonka noudattamista myöskään Uudenmaan ympäristökeskus itse ei ollenkaan valvonut.

Uudenmaan ympäristökeskuksen 9.9.1999 Vanhankaupunginkoskenvoimalaitoksen käytöstä antamassa lausunnossa todetaan, että voimalaitos voidaan korjata ja ottaa käyttöön ilman vesioikeuden lupaa kun noudatetaan seuraavia periaatteita:

”1. Voimalaitoksen rakennusvirtaamaa ei suurenneta, eikä virtaamiin tai vedenkorkeuksiin vaikuttavia rakenteita muuteta.

2. Voimalaitosta käytetään siten, etteivät vedenkorkeudet voimalaitoksen yläpuolella muutu viimeksi kuluneina vuosikymmeninä vallinneista. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota vähän veden aikana tapahtuviin juoksutuksiin voimalaitoksen kautta.

3. Vesimäärän jakautumista ei merkittävästi tai vahingollisesti muuteta Vanhankaupunginkosken itä- ja länsihaaran välillä viimeksi kuluneina vuosikymmeninä vallinneesta.

Mikäli näitä ehtoja ei voida noudattaa tulee hankkeelle hakea vesioikeuden lupa.”

Helsinki ja Helen eivät noudattaneet näitä ehtoja, eivätkä hakeneet hankkeelle vesioikeuden lupaa, vaan rakensivat itähaaraan kivikasoja, jotka muuttivat vahingollisesti vesimäärän jakautumista itä- ja länsihaaran välillä, ja jotka ovat siellä haitanneet Vantaanjoen vesistön vaelluskalojen nousua jo yli 20 vuotta. Lisäksi Helen käytti voimalaitosta vuosikaudet niin, että veden pinta oli patoaltaassa länsihaaran yläreunaa alempana, jolloin itähaaran virtaama oli niin pieni, että kalat eivät sieltä nousseet.

Nyt työpato kannattaa rakentaa eniten virtaussuhteita muuttaneen ylimmän kivikasan kohdalle, johon sen saa helpoiten rakennettua. Kun työpato poistetaan, pitää myös tuo erittäin haitallinen kivikasa lopultakin poistaa.

Oikeaa tietoa Vanhankaupunginkosken padon ja voimalaitoksen käytön aiheuttamista ongelmista löytyy tästä linkistä:

https://virtavesi.com/images/lisakuvat/Stenholm_Kalatieseminaari_6.10.2017.pdf

Terveisin

Kari Stenholm

Vantaanjoki-vastaava

Virtavesien hoitoyhdistys Virho ry